

Fibres tradicionals i emplaçaments industrials a la regió de Barcelona

Lluís CASASSAS I SIMÓ
Universitat de Barcelona

Força abans de l'expansió industrial dels segles XVIII i XIX, les activitats tèxtils catalanes estaven esteses una mica per tot el país, encara que sempre hi havia hagut una concentració més gran a la regió immediata de Barcelona. Aquest fenomen de dispersió territorial ocorria, més o menys, a moltes de les contrades de l'Europa occidental i mediterrània i era deguda a la conjunció de dos factors principals: els telers i les altres màquines emprades en el procés tèxtil eren totes manuals i, per consegüent, el problema derivat de la manca de fonts naturals d'energia —que, especialment, a Catalunya, era un problema considerable— era, en canvi negligible. L'altre factor era que les fibres tèxtils emprades més habitualment, eren d'origen local, o gairebé totes. Finalment, l'excés de població a les àrees rurals del país —és a dir, aleshores tot el país— i la temporalitat de les feines agrícoles feia que existissin reserves de mà d'obra suficient arreu.

En primer lloc, cal recordar la importància dels camps de *cànem* (*Cannabis Sativa*) que es trobaven pel pla de Barcelona, a la regió veïna del Vallès, el mateix que en les contrades més septentrionals (al Rosselló, a Girona), a Tarragona i al sud de Catalunya i a la regió del riu Sió i els seus territoris veïns de les planes irrigades de la part més occidental de Catalunya. Entre molts altres casos, que avui poden semblar xocants, Francisco de Zamora assenyalava, l'any 1787, l'abundància del cànem i de la seda als voltants de Camarasa.

A causa de la producció força abundosa de productes del cànem hom havia d'importar la primera matèria, ja que la producció local era insuficient. D'altra banda, el cànem importat, que ho era especialment de les regions napolitanes d'Itàlia, era molt més suau i flexible⁽¹⁾.

Com ja és conegut, amb la fibra del cànem es fabricaven sacs, espartenyets, cordes, canemassos i estopes en tallers aïllats ubicats prop dels llocs de producció i prop d'alguns dels ports més freqüentats, com podien ésser el de Barcelona, el de Tarragona i el de Ma-

taró. Com es pot comprendre, les noves fibres, la mecanització de les tasques agrícoles i la desaparició dels velers provocaren la gairebé total desaparició del conreu del cànem⁽²⁾.

Com es podrà anar veient al llarg d'aquest article, la proximitat dels ports sempre jugà un paper important i determinant a l'hora de localitzar les activitats artesanes i industrials.

El lli (*Linum Usitatissimum*) es conreava, principalment, en alguns dels llocs més temperats i humits de la Serralada Transversal Catalana, molt sovint al fons d'alguna de les cubetes d'enfonsament que s'hi troben. També es conreava als vessants bacs dels Pirineus i en els camps regats de les regions hortícoles del Ponent català.

El conreu del lli és una activitat molt antiga. No es pot oblidar que l'antiga província Tarraconense era exportadora d'un lli molt preuat. Més endavant, però, els papers canviaren i hom havia d'importar-lo; foren molt demanats els d'origen andalús i el polonès. Els draps catalans de lli eren famosos i podien competir amb els centres productors més importants d'Europa. Ara, amb la facilitat dels transports, que afavoreixen les importacions i amb l'especialització creixent de l'economia, a Catalunya el conreu del lli, pràcticament ha estat abandonat i la producció de draps de lli ja no té cap valor. És el mateix que passa amb les aplicacions del lli i els seus derivats en la indústria química. L'oli és importat, principalment, del Canadà.

Actualment, la *seda* és una fibra molt poc emprada i la producció de teixits té una importància molt petita dins el conjunt de la indústria tèxtil catalana. En canvi, fins el segle XVIII els teixits de seda es produïen en molts indrets de Catalunya i promogueren el desenvolupament d'alguns centres tèxtils. Encara avui, a la vora d'alguns camps es poden trobar rengleres de moreres, com testimonis d'un passat ja acabat.

Com exemple de l'extensió d'aquesta producció, hom pot recordar que, únicament a Manresa, ciutat situada al centre geogràfic de Catalunya i que ha estat, fins els començaments de la crisi tèxtil dels anys setanta, un dels punts del país on la indústria tèxtil assolí un auge ben rellevant; durant els darrers anys del segle XVIII hi havia més de 1400 màquines de teixir seda⁽³⁾. Pels mateixos anys hi havia altres centres productors de teixits de seda ubicats a Barcelona (on l'any 1828 hi havia més de 380 telers), a la regió del delta del riu Llobregat, el Vallès i el Maresme, contrades de la regió immediata de Barcelona, i al sector meridional del país, als voltants de Reus.

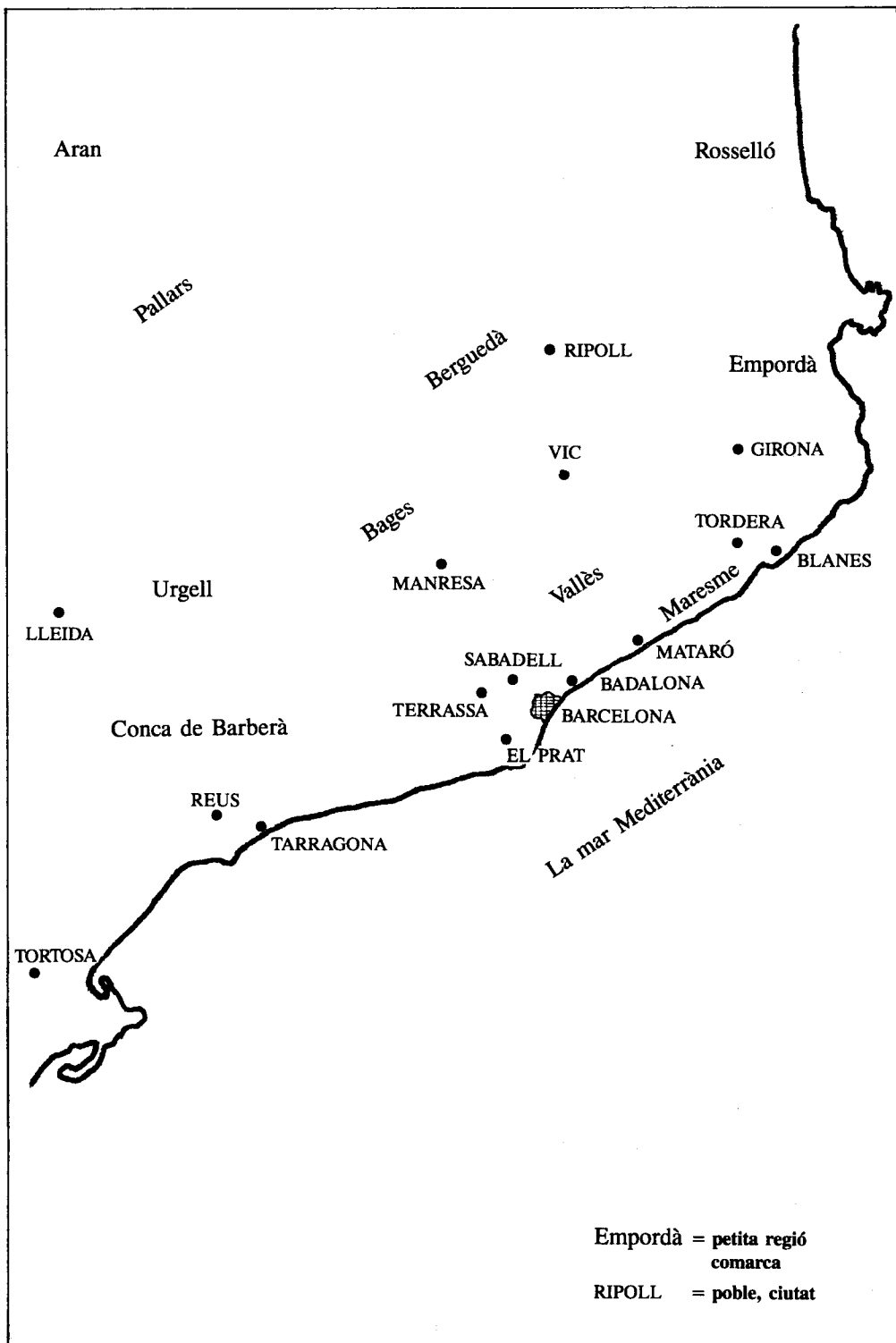
També en el cas de la seda, la baixa dels preus dels transports marítims que afavorí l'arribada de teixits estrangers, amb preus competitius, les epidèmies que destruïren els cucs de seda, la implantació d'altres conreus més rendibles, com ara la vinya, i l'aparició de les fibres artificials, provocaren la gairebé total desaparició d'aquestes activitats tèxtils.

D'altra banda, les fibres tèxtils han provocat, també, un canvi en la localització de la indústria sedera: avui els centres productors de les fibres artificials estan sotmesos a un procés de concentració geogràfica (es troben al costat de Barcelona —el Prat i Badalona—, a Blanes, a Tordera i a la Batllòria— vers el nord-est de Catalunya) i a un procés de concentració financera i capitalista, com a resultat de la considerable participació de capital estranger en les empreses productores⁽⁴⁾.

Un fet interessant és que el conreu tan antic de les fibres indicades (lli, seda i cànem)⁽⁵⁾ i el seu ús generalitzat ha quedat reflectit en nombrosos cognoms i abundants topònims corrents a Catalunya: Espada, Espadella, Canemar, Llinars, Morera, Coll de Lli...).

A més, fins fa pocs anys, es conservaren restes de fàbriques antigues, d'eres, d'estrils diversos que, en el millor dels casos, hom pot trobar en algun museu local. L'especulació del sòl, l'engrandiment urbà, una mala entesa modernitat han acabat amb molts altres d'aquests documents d'una activitat ja acabada⁽⁶⁾.

El treball de la *llana* ja des dels temps més antics, s'havia localitzat al llarg dels camins

ramaders o carrerades, per on es desplaçaven els ramats transhumants d'ovins. No ha d'estranyar, doncs, que en les excavacions de poblats prehistòrics i d'època pre-romana, en mant indret de Catalunya, hom trobi fusets i fusalloles, vestigis d'una activitat tèxtil tan antiga com el mateix poblament del país. També es va instal·lar aquesta activitat en els llocs on existien els pasturatges d'hivern, és a dir, una mica per totes les terres planes de Catalunya. Els pagesos, alliberats de les tasques agràries durant llargues mesades, esdevenien teixidors d'estamenyes i de cordellats i altres draps de qualitat no massa exigent.

Molt aviat, a causa del tradicional petit desenvolupament de la ramaderia catalana —l'agricultor a Catalunya, sempre s'imposà a la cobdícia del ramader, ben al revés dels altres països peninsulars—, a causa de la creixent demanda de les ciutats en expansió —Catalunya era una constel·lació de ciutats on dominaven classes mercaderes benestants—, i a causa de la importància que anà adquirint l'exportació dels draps catalans —moltes vegades les exportacions estaven organitzades pels grans drapaires de l'Europa de finals dels temps medievals— calgué importar llana. Foren les regions veïnes —Aragó i Castella, ambdues d'una rica ramaderia molt desenvolupada— les que proporcionaren la llana que mancava.

El port de Barcelona anà esdevenint la gran entrada de les primeres matèries de l'activitat tèxtil. Zamora, l'any 1786 indicava que «las primeras materias que se gastan en las fábricas y manufacturas de Barcelona, unas son de la provincia, otras de Aragón, Valencia y Murcia, otras de América, otras de África, otras de Malta, otras de Italia».

Barcelona, doncs, port i mercat, va atreure la indústria: per això no és d'estranyar que a Sabadell i a Terrassa, dues ciutats situades en una regió cerealística que, per tant, subministrava pasturatges a l'hivern i que són a més dues ciutats a una vintena de quilòmetres de Barcelona, s'hi instal·lessin ben aviat activitats tèxtils⁽⁵⁾. Disposaven, doncs, de ramats suficients per mantenir una activitat tèxtil important que s'anà desenvolupant a causa de la proximitat del port de Barcelona per on arribaven les importacions i a causa del mercat de consum que representava la gran ciutat capitalina. Barcelona, durant tota l'Edat Mitjana, jugà un paper important com a exportadora de productes de llana. Del seu port, i dels de Tortosa i de Tarragona, els draps catalans eren expedits vers els mercats tradicionals de la Mediterrània i, fins i tot, de la Bàltica.

A més de Sabadell i Terrassa existien altres centres llaners catalans, el més important dels quals, evidentment, era a Barcelona. Però, com s'ha dit fa poc, hom els trobava escampats una mica per tot el territori: al Pirineu (a Aran, a Sant Llorenç...), a la Plana de Vic, al Bages i al Berguedà, a la Depressió central catalana, en altres ciutats del Vallès, etc.

Malgrat que Sabadell i Terrassa encara ocupen els primers llocs entre els centres llaners de tot l'Estat espanyol, es pot constatar que ja des de 1851 l'activitat i la producció cotonera de les ciutats indicades havia sobrepassat la llanera. Sabadell, per exemple, l'any 1981 ha produït més de 24 milions de metres de teixits de llana, dels quals, el 17% ha estat exportat.

Com succeí per tot l'occident europeu, el *cotó* fou la fibra característica del procés d'industrialització de Catalunya. Cada any, entre 1829 i 1831, pel port de Barcelona s'importaren 580.000 kgs de cotó, en un temps en què Barcelona fabricava anualment més de 3,5 milions de metres de teixits de cotó.

Cal indicar que el cotó no era una fibra desconeguda. Barcelona, per les seves relacions comercials amb els ports de l'orient mediterrà, ja havia conegut el cotó durant l'edat mitjana, però era una fibra cara i poc usada: és el segle XVIII el que presencià l'ús del cotó en gran escala.

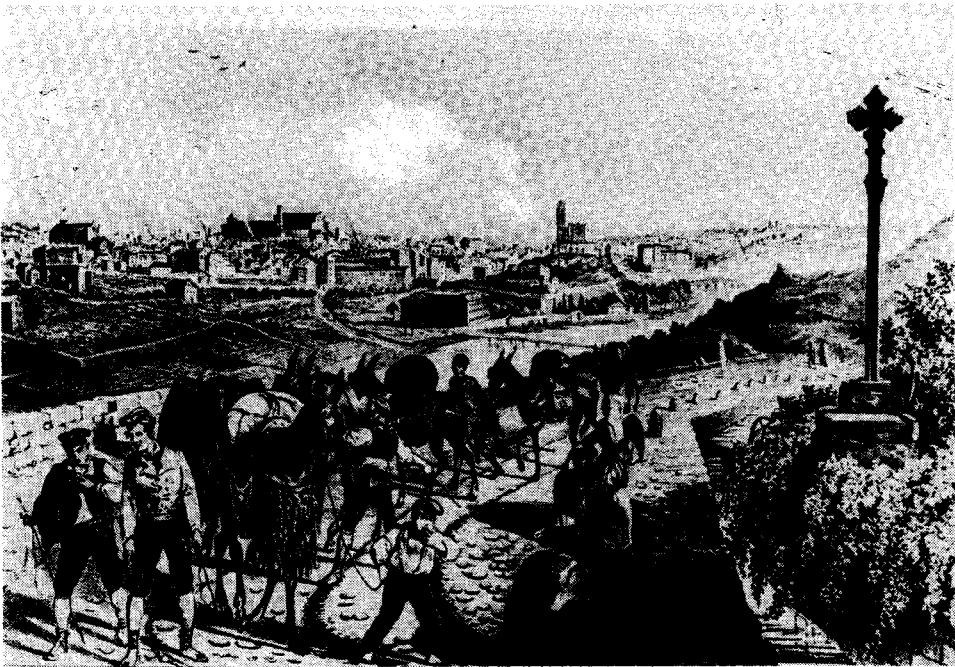
La generalització de la nova fibra i dels nous procediments de fabricació féu que s'instal·lessin moltes fàbriques a Barcelona i la seva rodalia. El pla de Barcelona comptava,

ja el 1840, amb més de 270 empreses cotoneres, amb més de 160.000 fusos i més de 7.250 telers.

Després d'aquests anys, el creixement de les importacions ha estat constant i manifesta el creixement de les activitats cotoneres a tot Catalunya. L'any 1915 fou el de la xifra més alta d'importacions de cotó: foren entrades 126.277 tones. Després, tota una colla de factors reduïren les importacions: la crisi de 1929, amb les seves conseqüències que tan pesadament afectaren la vida general d'Espanya a partir dels anys 30; la Guerra civil espanyola de 1936-1939 amb la gairebé total paralització del comerç exterior i les dures dificultats de la postguerra tan llarga; les dificultats derivades de la segona guerra mundial... Tot provocà una baixa considerable de les importacions de cotó: l'any 1970 presencià l'entrada de cotó de l'ordre de les 45.000 a 50.000 tones⁽⁷⁾. Com sempre, els principals països fornidors foren els USA, Brasil, Mèxic, Síria i Turquia⁽⁸⁾.

És normal que la dependència envers les importacions de les fibres i envers les del carbó necessari, en una primera etapa de la industrialització per a l'obtenció de l'energia, concentrassin la indústria cotonera a Barcelona i als seus voltants. El paisatge urbà va caracteritzar-se per l'aparició de les xemeneies, sobretot en els barris perifèrics, on les fàbriques i els habitatges creixien conjuntament. Però, en el màxim moment de la industrialització, fins i tot a l'interior de les illes de cases de l'Eixample s'arribà a aixecar la fàbrica, la caldera i la inseparable xemeneia. Era el paisatge habitual a les antigues municipalitats de Sants, Gràcia, Sant Andreu i Sant Martí, municipis que han estat submergits en la gran conurbació barcelonina i convertits en barris de la gran ciutat.

Malgrat tot, però, la concentració industrial a l'àrea de Barcelona no fou absoluta i exclusiva. Com a conseqüència de factors diversos —herències del passat, veïnatge de les

Una corrua de marxants de drap surten de la Manresa dels primers temps de la industrialització. A la ciutat es veuen fumejants les xemeneies dels vapors.

Un exemple del paisatge urbà barceloní del temps de la industrialització el proporciona l'aprofitament de l'interior de les illes de cases de l'Eixample, en plena contradicció amb el projecte Cerdà.

fonts d'energia, abundància de mà d'obra socialment més tranquil·la, possibilitat del control més intens de les activitats manufactureres i socials, disponibilitat de sòl industrial més barat...—, hom pot trobar indústries cotoneres en llocs diversos i escampats, vers l'interior de Catalunya. Un exemple el proporcionen les colònies tèxtils que es troben a les vores d'alguns rius catalans i que foren centres cotoners de gran importància fins que els ha afectat la crisi general iniciada després de 1973.

Tota la indústria cotonera catalana, malgrat que avui ha de suportar el pes de la crisi indicada i malgrat que hagi de suportar, també, la concurrència de les fibres artificials, encara juga un paper determinant en l'economia industrial general i, en particular, en l'economia d'algunes petites regions de Catalunya on subsisteixen indústries tradicionals vives i potents.

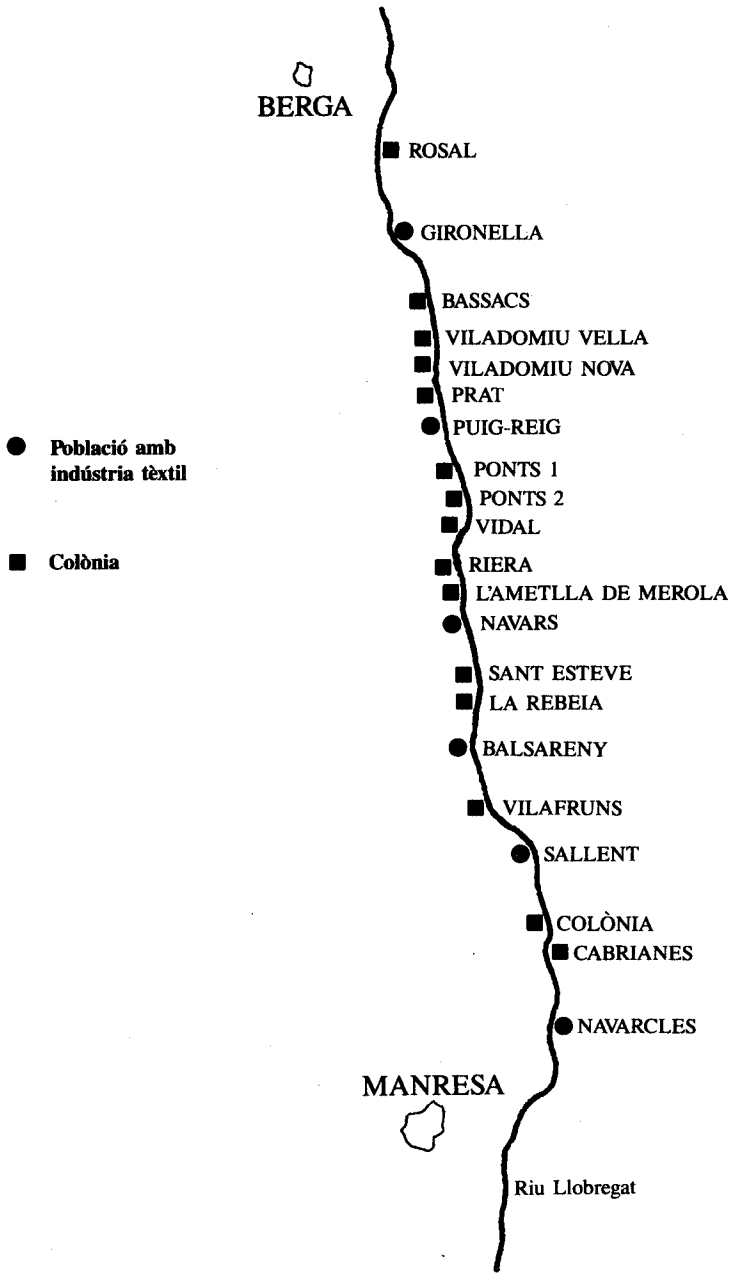
Tot i que a algú li pugui semblar que aquest no és el lloc adequat, potser caldria posar en relleu, abans d'acabar, un fet que a vegades passa desapercebut sota el pes de les xifres: la debilitat general de la industrialització catalana. Sortir del marc tradicional artesà i engrandir el volum de la producció no és el mateix que «industrialitzar un país» quan, tal com diversos autors han posat en relleu a Catalunya, mancaven alguns dels principals factors que podien haver contribuït a l'establiment d'una indústria sòlida. La pobresa en recursos energètics és de sobres coneguda; la dificultat de les comunicacions, molt sovint retreta pels viatgers estrangers; la manca de matèries primeres abundoses i a bon preu; la migradesa de recursos financers i bancaris, sobretot evidents al moment de la consolidació de la filatura i de la siderúrgia; l'escassetat d'una mà d'obra, no pal·liada amb l'exòde rural...

Malgrat que sempre s'ha comentat i quantificat el fet de l'engrandiment urbà a Catalunya com a conseqüència de l'aparició de la indústria moderna, tampoc no es posen sufici-

El canal alimentador de la fàbrica de la Colònia Tèxtil de l'Ametlla de Merola circula per la part posterior dels habitatges dels obrers.

L'aprofitament del sector central del Llobregat

9 km

cientment en relleu les dificultats aparegudes al moment de l'empenta urbana i, en primer lloc, les derivacions socials que comportaren un trasbals general de la societat catalana, a partir de mitjan segle XIX; apilonament de la massa obrera en els ravals nous, degradats, ja, des des seus començaments; ludisme radical, aculturació; disminució de les tendències associacionistes i afermament d'un individualisme exasperat i molt sovint irracional; reducció de la qualitat de la vida; canvis en els comportaments familiar i de grup...

Sembla clar que, a Catalunya, voler justificar l'extensió de la crisi industrial actual només amb arguments teòrics i asèptics de generalització fàcil és una manera simple de defugir la veritat, que, per a molts, és difícil d'admetre: la política industrial no és altra cosa que un aspecte de la complexa estructura social que no es pot canviar sense sotmetre-la a transformacions molt profundes.

Però el primer que cal fer és comprendre amb claredat que l'autenticitat de la industrialització tèxtil catalana no es pot mesurar, només, pel nombre de fusos o de telers, per la xifra d'importacions de cotó o pel volum de les exportacions, sinó, abans que res, per l'impacte del model industrial urbà, per la nova cultura creada, per la generalització i arrelament de la nova societat, pels lligams i dependències de la plena organització industrial.

Notes

(1) Joan Rebagliato cita la importància dels canemars (conreus del cànem) de la capçalera de les dues Nogueres, del Pallars, de la Vall d'Aran i de les Valls d'Andorra que, encara a començaments del segle vintè, havien de comptar amb les importacions de cànem estranger. Cita, també, que entre els anys 1925-1930 les àrees productores de cànem ja es limitaven a les regions de Lleida i de Barcelona i que, després de la Guerra civil espanyola, ja només se'n trobaven als voltants de Lleida, amb una producció global que l'any 1965 es xifrava en uns 1.500 quintars mètrics, que representava prop del tres per cent de la producció total de tots els països catalans. Ara, la producció de cànem és realment insignificant.

(2) La riquesa dialectal catalana es posa de manifest amb la relació següent (extreta dels estudis de M. Sanchis Guarner) on figuren alguns dels mots encara usuals als països catalans per expressar l'operació de batre el cànem amb el seu aparell específic:

Barcelonès:	batuda
Camp de Tarragona:	bergues
Conca de Barberà i Ripollès:	bregadora
Empordà:	bargues
Pallars:	esgramadora
Tortosa i Baix Ebre:	abargues
Urgell:	esgrama.

(3) Francisco de Zamora diu que Manresa, al seu temps, era un centre important de fabricants de teixits de seda. Assenyala que l'any 1788 hi havia a Manresa més de 500 mestres velers, que la seda arribava procedent de València i de Múrcia i que era important la fabricació de mocadors i de cintes. Oliveres, que és qui cita aquestes dades, indica, també, que els gairebé deu mil obrers tèxtils de la regió de Manresa, l'any 1842, s'agrupaven de la manera següent:

	filadors	teixidors	total
Homes	264	1.011	1.275
Dones	4.908	294	5.202
Nens	3.039	195	3.234
	8.211	1.500	9.711

Francesc Comas remarca que 388 obrers tèxtils treballaven a Sant Joan de Vilatorrada —que de fet es pot considerar un barri industrial de Manresa— l'any 1922, i la xifra pujà a 408 l'any 1968.

- (4) «La Seda de Barcelona», empresa que fou creada l'any 1925, avui encara és l'empresa tèxtil més important d'Espanya i es dedica a la fabricació de fibres artificials, amb una gran participació de capital estranger, principalment holandès. Hi treballen prop de quatre mil obrers i la seva xifra anual de vendes és a frec dels dotze milions de pessetes.
- (5) Altres fibres tèxtils el conreu de les quals a Catalunya havia tingut una relativa importància eren l'espart i el jute. Les zones principals on es conreava l'espart eren situades a l'extrem sud del territori català, més avall dels costers del Perelló. Hom l'emprava per fabricar cabassos, sàrries, cordes i espartenyas i per a l'obtenció de pasta per a paper. Ara, les importacions de pasta de millor qualitat han fet gairebé desaparèixer aquest conreu, limitat, ara, a alguns indrets del Baix Cinca i a alguns punts veïns al País Valencià. El conreu del jute sempre ha estat insignificant a Catalunya. Si, el jute, avui, serveix per fer sacs i embalatges, tota la primera matèria s'ha d'importar.
- (6) La importància antiga de les activitats tèxtils també es manifesta en la toponímia urbana de moltes ciutats catalanes en les quals es desenvoluparen. En elles, figuren molts carrers i moltes places que duen el nom de les activitats manuals que s'hi desenvolupaven o de les confraries i gremis que s'hi ubicaven. Es poden citar, com exemples, els noms següents: corders, carders, la llana, el prat vermell, esparteria, peraires o pellaires, flassaders, teixidors, les basses de Sant Pere, la fussina, velers, seders...
- (7) Recentment, arran de la crisi de l'any 1973, les importacions de cotó han disminuït considerablement. Entre 1973 i 1978, el volum de les importacions ha minvat més del trenta per cent i, segons dades fornides per Joan Rebagliato, entre 1978 i 1979, les exportacions de teixits de cotó deixaren de figurar entre les de valor superior als 4.500 milions de pessetes.
- (8) L'evolució més recent del comerç exterior dels tèxtils efectuat pel port de Barcelona es reflecteix en les dades següents (són dades expressades en milers de tones):

	1970	1980
importacions	130	108
exportacions	22	44

Bibliografia

- CARRERA PUJAL, Jaume: *Historia de la economía española*, Madrid 1943-1947.
- CARRERA PUJAL, Jaume: *Historia política y económica de Cataluña*, Barcelona 1945-1948.
- CARRERAS CANDI, Francesc: *Geografía General de Catalunya*, (dirigida per), Editorial Martín, Barcelona s/d, 6 toms.
- CASASSAS SIMÓ, Lluís: *Fires i mercats a Catalunya*, Edicions 62 SA, Barcelona, 1978.
- COMAS, Francesc et alii: *Sant Joan de Vilatorrada (Recopilació de la història del municipi)*, Caixa d'Estalvis i Mont de Pietat de Barcelona, Manresa, 1984.
- OLIVERAS SAMITIER, Josep: *Desenvolupament industrial i evolució urbana de Manresa*, Caixa d'Estalvis de Manresa, Manresa, 1985.
- SOLE SABARÍS, Lluís: *Geografía de Catalunya*, (dirigida per), Edicions AEDOS, Barcelona 1954-1974, 3 toms.
- VILA DINARÉS, Pau: *Visions geogràfiques de Catalunya*, Editorial Barcino «Biblioteca Geogràfica Barcino», n° 1 i 2, Barcelona, 1962 i 1963.
- VILA DINARÉS, Pau: *Selecció d'Escrits de Geografia*, Curial Edicions Catalanes «Biblioteca de Cultura Catalana», n° 31, 32, 33 i 38, Barcelona, 1977, 1978, 1978 i 1979.
- VILÀ VALENTÍ, Joan: *El món rural a Catalunya*, Curial Edicions Catalanes «Biblioteca de Cultura Catalana», n° 6, Barcelona, 1973.

- VILAR, Pierre: *La Catalogne dans l'Espagne Moderne*, (especialment el tom I), SEV-PEM Biblioteca Generala de l'Ecole Pratique des Hautes Etudes, Paris, 1962.
- ZAMORA, Francisco de: *Diario de los viajes hechos en Cataluña (1795-1790)*, Curial «Documents de Cultura», Barcelona, 1973.

Traditional Fibres and Industrial Emplacements in the Region of Barcelona

Some time before the industrial take-off of the 18th and 19th centuries, Catalan textile activities were scattered all over the region of Barcelona due to two main factors: The use of handlooms, and therefore a small need for sources of energy, and the local cultivation of the most commonly used textile fibres.

Hemp was cultivated in the Plain fields of Barcelona, in Girona, Tarragona, as well as in the irrigated field of Lleida, in the West part of Catalonia. However, an extra production had to be imported from Naples, as Italian hemp was suppler and more flexible. Sacks, ropes, hempen sandals and coarse canvas were made from hemp in the workshops placed near the centres of production and ports.

Flax was cultivated in mild and damp places, down the basins of the Catalan Transversal Range, on the shady slopes of the Pyrenees and also in some irrigated fields of horticultural regions. In spite of that, flax had to be imported, mainly from Andalusia and Poland. Nowadays, this cultivation has been given up and the production of linen has become worthless.

Silk has little importance in Catalan textile industry. In the 18th century there were nearly 1400 handlooms in Manresa and a considerable amount in other centres, as Barcelona (380 handlooms in 1828), Reus, Llobregat River, Valles and Maresme. The decrease of prices of sea transports helped the arrival of foreign tissues at very competitive prices. At last, ancient textile activities were dropped away by artificial fibres. These fibres are now produced in several centres by the coast, as Blanes, Badalona and Prat de Llobregat.

In contrast, wool manufacturing was localised near the sheepwalks and winter pasturages. As breeding was little developed in Catalonia wool had to be imported, mainly from Castille and Aragon. Cities like Sabadell or Terrassa, in the cereal area of Valles, having enough flocks to their maintaining, could reinforce their textile activities thanks to the proximity of the port and market of Barcelona. In the Late Middle Age, Catalonia was an exporting centre of wool in the Mediterranean Sea; Catalan draperies expanded around Mediterranean markets and even in Baltic ones.

Even when Sabadell and Terrassa still among the main wool producer centres of the Spanish State, after 1881 cotton production took over the woolen one. In 1981, Sabadell produced 24 million metres of woolen tissues, 35% was sold out of Sabadell and 17% was exported.

Cotton was also in Catalonia a characteristic fibre of industrialisation. Between 1829 and 1831, 580.000 Tns. of cotton were imported yearly through the port of Barcelona, while the city had an annual production of 3.5 million metres of cotton tissues.

In the eighteen-forties, there were more than 270 cotton factories in the fields of Barcelona, which meant 160.000 spindles and 7250 weaving looms.

In the following years, imports increased; in 1915, they reached 126.277 Tns., while decreased after 1929 crisis, the Spanish Civil War and the II World War. In 1970, 50.000 Tns were imported, provided mainly by Mexico, Syria, USA, Turkey and Brazil.

The interdependence of fibres imports and coal imports has concentrated cotton industry in Barcelona and its surrounding area, in sites now absorbed by urban expansion of Barcelona. However, many cotton industries can be found in the back country (because of traditional inheritance, nearness of sources of energy, affluence of peaceful workers, greater control of social and manufacturing activities...). Nowadays, although Catalan industry must face the effects of the world crisis and artificial fibres competence, it plays an important role in industrial economy in certain areas near Barcelona, traditional industrial centres but still alive.

Fibres traditionnelles et emplacements industriels a la région de Barcelone

Bien avant l'essor industriel des XVIII et XIXèmes. siècles, les activités textiles catalanes se trouvaient repandues un peu partout par la région de Barcelone. Cette dispersion était rendue possible par la conjonction de deux facteurs principaux: les métiers à tisser et les machines étaient manuels et, par conséquence, le problème dérivé de la manque de sources naturelles d'énergie était négligeable; et les fibres textiles plus communément employées étaient d'origine locale, ou presque.

On doit se rappeler de l'importance des champs de chanvre. Malgré cette production, on devait importer de chanvre italien, napolitain, qui était plus souple et flexible.

Avec la fibre du chanvre on fabriquait des sacs, des espadrilles, des cordes, des canevas et des étoupes en des ateliers localisés près des lieux de production et près de quelques ports des plus fréquentés.

Le lin était cultivé en quelques lieux tempérés et humides. Malgré ça, on devait quand même importer du lin, surtout d'origine andalouse et polonaise. Aujourd'hui, pratiquement, cette culture est abandonnée et la production des draps de lin est sans valeur.

Maintenant, la *soie* est une fibre peu employée et la production de ses tissus a une importance très petite dans l'ensemble textile catalan.

La baisse des prix des transports maritimes qui favorisa l'arrivée des tissus étrangers, avec des prix compétitifs et la parution des fibres artificielles ont provoquée la disparition de ces activités textiles.

Par contre, le travail de la *laine* était localisé près des chemins des troupeaux transhumants et dans les régions des pâturages d'hiver. Bientôt, à cause de le petit développement de l'élevage en Catalogne, il devait s'importer du laine, principalement de l'Aragon et de la Castille.

Les villes de Sabadell et Terrassa avaient des troupeaux suffisants à l'entretien; depuis le Bas Moyen Age, d'une activité textile importante qu'avec le temps pouvait se renforcer à conséquence de la proximité du port et du marché de consommation de Barcelone.

Au même temps, dans la même Bas Moyen Age, la Catalogne joua le rôle de centre exportateur de la laine.

Malgré que Sabadell et Terrassa continuent encore dans les premiers rangs entre les centres laniers de l'Etat espagnol, on doit constater que depuis 1851 l'activité et la production cotonnière des villes indiquées avait dépassé la lanrière.

Comme partout, en Catalogne, le *coton* fut la fibre caractéristique du processus d'industrialisation. Chaque année entre 1829 et 1831, par le port de Barcelona on importa 580.000 kg. de coton.

Depuis 1840, la croissance des importations a été constante et manifeste la croissance des activités cotonnières. L'année 1915 a la chiffre la plus grande des importations: 126.277 Tms. Après, la crise de 1929, la Guerre Civile espagnole et les difficultés de la postguerre mondiales, provoquèrent une baisse des importations de coton: 1970 a vu des importations de l'ordre des 45/50.000 Tms.

Il va de soi que la dépendance vis à vis des importations de fibres et du charbon ont concentrée l'industrie cotonnière à Barcelone et ses environs. On la recontraît dans les anciennes communes aujourd'hui englouties dans la conurbation barcelonaise. Malgré tout, cette concentration n'était pas absolue et, comme conséquence de facteurs divers (des héritages du passé, de le voisinage des sources d'énergie, de l'abondance de main d'oeuvre socialement plus paisible, du contrôle plus grand des activités manufacturières et sociales, des espaces industriels à bon marché...), on trouvait des industries cotonnières dans plusieurs lieux à l'intérieur de la Catalogne.

Aujourd'hui, l'industrie cotonnière catalane, malgré qu'elle doit résister les conséquences de la crise générale et la concurrence des fibres artificielles, se trouve que joue un rôle déterminant dans l'économie industrielle des quelques régions immédiates à Barcelone.